

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

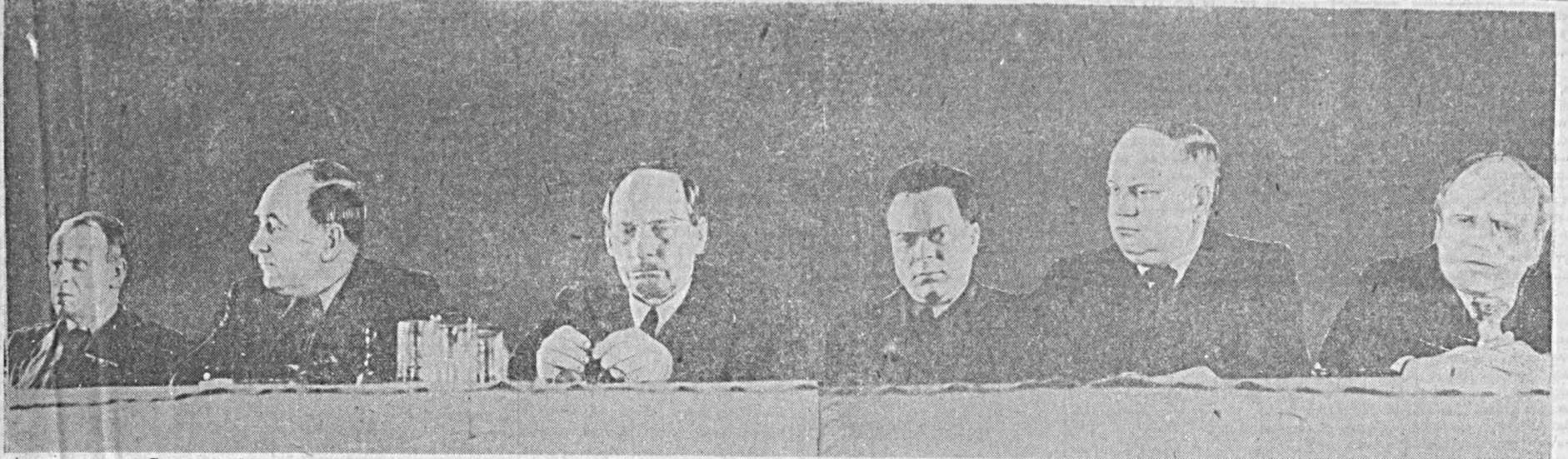
З Новым Годам, таварышы!

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І УПРАўЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СНК БССР

№ 1 (551)

Аўторак, 1 студзеня 1946 г.

Цана 50 кап.

У прэзідуме нашыранага Пленума Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР: (злева направа) драматург К. Крапіва, старшыня Савета Народных Камісараў БССР і сакратар ЦК КП(б) Беларусі П. К. Панамарэнка, народны паэт Беларусі Якуб Колас, намеснік старшыні СНК БССР і М. Ільшын, сакратар ЦК КП(б) Б. С. Гарбуноў, паэт Аляксандр Пракоф'еў.

1946

Рука гісторыі перагарнула апошні ліст календара за 1945 год. Наша Радзіма, савецкі народ паспяхова пражылі яшчэ адзін год барацьбы і будаўніцтва. І які год! 1945 у неміручай памяці чалавецтва назаўсёды застаецца нязгасным сімвалам перамогі добра над злом, прагрэсу і гуманізму над дэмагашальствам і чалавечымі нішчыствам, жыццесвардальнага свята над цёмрай смерці. У слаўным мінулым годзе народы Савецкага Саюза, пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі большыкоў, натхнёны светлым геніем Вялікага Сталіна, пры дапамозе нашых саюзнікаў, завяршылі канчатковы раўном узорных сіл нямецкага фашызму ў Еўропе, а затым сваёй усеагульнай узорнай сілай паскорылі бяспаспарты канец захопніцкай японскай ваеншчыны.

«Наш савецкі народ не шкадаваў сіл і працы ў імя перамогі. Мы перажылі цяжкія гады. Але цяпер кожны з нас можа сказаць: мы перамаглі. З гэтага дня мы можам лічыць нашу Айчыну назаўсёды ад паразы нямецкага нахвасця на захадзе і японскага нахвасця на ўсходзе. Наступны доўгачаканы мір для народаў усёго свету» (Сталін). Гэтыя словы правадары выкаваюць пацучы, якія перажыве сёння кожны савецкі чалавек, з гонарам аглядаючыся на сваё ўчарашняе гераічнае мінулае.

Працоўныя Савецкай Беларусі, якія народы ўсяго Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік, з радасцю і гонарам уступаюць у новы 1946 год, поўны рашучасці працаваць за яшчэ большай энергіяй у імя чэсці і славы бясконца любімай Радзімы.

Для нас, савецкіх людзей, першага студзеня—гэта першы дзень года далейшага аднаўлення разбураных вайной гарадоў і вёсак, фабрык і заводаў, калгасаў і саўгасаў, далейшага залечвання ран, якія нанесены вайной нашым культурным установам, далейшага збярэння і аўтару на месцы велізарнейшых мастацкіх каштоўнасцей і святых народа.

Але для працоўных Савецкай Беларусі дата першага студзеня змянялася яшчэ і той гістарычнай падзеяй, якая адбылася дваццаць сем год таму назад: першага студзеня 1919 года была створана Беларуска-Савецкая Соцыялістычная Рэспубліка, у якасці самастойнай беларускай дзяржавы, якая абраваховіла ўваўва ў склад Саюза Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік. Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі вялікіх правадароў працоўных мас Леніна і Сталіна, беларускі народ здзейсніў ісправдальны імкненні — атрымаў сваю дзяржаўнасць. Беларуская Савецкая дзяржава, дзякуючы поспехам сацыялістычнага будаўніцтва і таму ўкладу, які ўнесла яна ў справу агуднай барацьбы з нямецкім фашызмам, настолькі ўмацавалася, што знайшла сваё прызнанне і аўтарытэт на міжнароднай арэне і цяпер з'яўляецца немагавым фактарам у вырашэнні міжнародных праблем сучаснасці.

Пачуцці народа заўсёды знаходзяць сваё прыўленне ў яго справах, подзвігах, працы. Літаратура і мастацтва з'яўляюцца сродкам выражэння гэтых пачуццяў, якія крысталізуюцца ў канкрэтных справах, у ваенных ці працоўных подзвігах, у самых рознастайных формах працы. Калі паглядзець і прадумаць, што здолела зрабіць савецкі чалавек, якія велізарныя цяжкасці перанёс ён за апошнія некалькі год, дык мы зразумеем, што справа ідзе аб тытане, якога да гэтага часу не нараджаў свет, што тонкімі і блеклымі мазкамі яго не намапоеш, што на маленькім палатне яго не змесціш, што скупымі і прыглушанымі патамі існасці яго не

перадасі. Вялікаму караблю—вялікае плаванне. Мы стаім напярэдадні стварэння манументальнага савецкага мастацтва ў такіх формах і маштабах, якія да апошніх год мы не мелі. Зразумела, што задача стварэння такога мастацтва не выключае неабходнасці развіцця мастацтва малых форм.

Любому мастаку, у якой-бы галіне мастацтва ён ні працаваў, варта яшчэ і яшчэ раз падумаць над падзеямі апошніх год — над тымі зменамі, якія адбыліся ў жыцці нашай краіны. Носбітам савецкага мастацтва трэба лічыцца з тым фактам, што чалавек краіны сацыялізма цяпер як ніколі, пазнаў сваю сапраўдную цану і не перацірае ніякіх спрашчэнняў і абяднення паказу яго вобраза ў мастацтве.

Праўдзіва і пераканаўча, шырока і ярка паказваць чалавека-героя, чалавека-пераможцу — такая першачарговая задача нашага мастацтва.

Камуністычная партыя і асабіста таварыш Сталін працягваюць і працягнуць велізарны клопаты аб беларускай культуры і мастацтве. Вынікі гэтых клопатаў відавочны кожнаму. Мы маем сталае мастацтва і сваю вялікую нацыянальную літаратуру, лепшыя ўзоры якіх сталі здабыткам усёго савецкага народа. Але гэта не азначае, што нам можна супакоіцца на дасягнутым.

Наадварот. Тое, што мелі ўчора, сёння нас не задавальняе. Вышэй мы ўжо гаварылі, што новыя гістарычныя ўмовы нашага развіцця патрабуюць ад беларускай літаратуры і мастацтва колькасця і асабіста якаснага ўздыму. У першую чаргу гэта датычыцца беларускай савецкай літаратуры, якая прызнана адмітраць галоўную ролю ў паказе гераікі партызанскага руху на Беларусі, у паказе гераізму сямноў беларускага народа на фронце і ў тылу і самаадданай адваўленчай працы сённяшніх дзён.

Матэрыялы нашыранага пленума Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, якія мы друкуем у сённяшнім нумары нашай газеты, яскрава гавораць аб задачках, якія стаяць перад беларускімі пісьменнікамі.

Аднак, гэтыя задачы стаяць не толькі перад пісьменнікамі, а і перад усімі фронтамі беларускага мастацтва. Паказваць велізарную мужнасць беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, якая знайшла сваё выражэнне ва ўсеагульным партызанскім руху, паказваць гераізм савецкага чалавека на фронце і ў тылу, даць творы для выхавання падрастаючага пакалення і, галоўнае, зняць якасць мастацкіх твораў,—усё гэта павінна знайсці вырашэнне ў 1946 годзе.

Само сабою зразумела, што якасць мастацкага твору знаходзіцца ў прамой залежнасці ад ступені таленту і культуры яго аўтара. Адсюль яшчэ адна задача—выяўляць і вырошчваць гэтыя таленты і павышаць культуру і плытчыны кругазор мастакоў.

Асабная пачэсная задача стаяць перад пісьменнікамі і прадстаўнікамі другіх галін мастацтва ў справе паліхтоўкі і правядзення выбараў у Вярхоўны Сойт Саюза ССР. Трэба скарываць усе магучыя сродкі ўздзеяння, якімі валдае пісьменнік, кампазітар, мастак і артыст для паказу многамільённым масам выбарчыкаў нашых дасягненняў, сутнасці савецкага дэмакратызма, правую выбарчыкаў і г. д., каб дапамагчы беларускаму народу паслаць сваіх лепшых прадстаўнікоў у вышэйшы орган Савецкай улады.

Такі асноўныя задачы, якія стаяць перад намі ў надыйшоўшым 1946 годзе. З Новым Годам, з новымі поспехамі, таварышы!

Масква, Крэмль.

ВЯЛІКАМУ СТАЛІНУ

Дарагі Іосіф Вісарыёнавіч!

Пісьменнікі Савецкай Беларусі разам з прадстаўнікамі літаратур братніх савецкіх рэспублік, сабраўшыся на шыраны пленум у сталіцы Беларусі — горадзе Мінску, шлюць Вам, дарагі праддур, сардэчнае, гарачае прывітанне.

Беларуская савецкая літаратура ў годы Айчыннай вайны самааддана служыла свайму гераічнаму народу. Творы, напісаныя беларускімі пісьменнікамі ў гэты час, заклікалі ўвесь народ да бяспартынай барацьбы з ворагам. Партызанскага барацьба беларускага народа з ненавіснымі акупантамі была адною з галоўных тэм у нашых пэстаў і пісьменнікаў.

Дзякуючы кіраўніцтву Камуністычнай партыі, мужнасці ўсіх савецкіх народаў, Вашаму мудраму вадзіцельству, дарагі таварыш Сталін, наша родная Беларусь вызвалена ад гітлераўскіх баўд. Беларускі народ узяўся за адбудову свайго краіны. Камуністычная партыя (большэвікоў) Беларусі і яе Цэнтральны Камітэт вядуць наш народ па шляху аднаўлення народнай гаспадаркі. Шмат новых задач паўстае перад беларускай савецкай літаратурай.

Пісьменнікі Савецкай Беларусі прыкладуць усе свае сілы і здольнасці, каб быць вартымі вялікіх творчых дасягненняў свайго народа. У дружным аднанні з пісьменнікамі ўсіх братніх рэспублік, беларускія савецкія пісьменнікі будуць нястомна працаваць над новымі творами, будуць выхоўваць новыя кадры літаратурнага, каб як мага больш і лепш адлюстравалі нашу гераічную эпоху.

Шлём Вам, дарагі наш бацька і настаўнік, сваё шчырае палкае прывітанне і вялікую падзяку за бацькоўскія клопаты да савецкай літаратуры.

Жадаем Вам многа год жыцця, здароўя і сіл на радасць усяму працоўнаму чалавецтву.

Слава Вам, наш вялікі і мудры праваддур, дарагі бацька і настаўнік Іосіф Вісарыёнавіч Сталін!

Пленум Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР

27-га снежня, а 8 гадзіне ўвечары, пачаў сваю працу нашыраны Пленум Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР.

Ва ўступным слове народны паэт БССР Якуб Колас адзначыў вялікі баявы шлях беларускага народа, які ў годы Айчыннай вайны, попчел з усімі народамі нашай краіны, адстаў свабоду і незалежнасць Савецкай Радзімы. Беларускія пісьменнікі былі ў першых радах нашых воінаў.

У склад прэзідума Пленума ўваўшлі таварышы Панамарэнка, Кісялёў, Наталевіч, Малін, Гарбуноў, Аўхімовіч, Лявіцкі, Ільшын, Цанава, Бельчанка, Якуб Колас, Ал. Пракоф'еў, Міхась Лынькоў, К. Крапіва, А. Куляшоў, М. Танк, П. Броўка, П. Глебка і другія.

Па прапанове Пятра Глебі Пленум выбірае ганаровы прэзідум. Калі называецца імя таварыша Сталіна, усе ўдзельнікі Пленума ўстаюць, валадзяваюць доўгую ваўноў. Бурнымі воплескамі ўдзельнікі Пленума сустракаюць слаўныя імяны таварышоў: Молатава, Калініна, Варашылава, Кагановіча, Андрэева, Мікаяна, Жданава.

ва, Хрушчоў, Берыя, Шверыка, Маленкова, Вазнясенскага і Панамарэнка.

З вялікім удзімам Пленум прыняў прывітаннае пісьмо праваддур народнаў СССР Генералісімусу Сталіну.

З увагай Пленум праслухаў даклад тав. М. Лынькова аб задачках беларускай літаратуры ў перыяд адбудовы і аднаўлення гаспадаркі і культуры.

Пленум таксама заслухаў даклад тав. Ц. Крысько аб творчасці маладых пісьменнікаў і выступленне тав. М. Модэля аб беларускай драматургіі.

На Пленуме на працягу трох дзён вяліся шырокія спрэчкі.

Пасля заключнага слова тав. Лынькова Пленум прыступіў да чарговага пытання—давыбару членаў Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР, у якое да гэтага часу ўваходзілі таварышы Якуб Колас, Міхась Лынькоў, Пятрус Броўка, Міхась Клімковіч, Віталі Вольскі і Ілья Гурскі. Пленум абраў 7 новых членаў—таварышоў Кандрата Крапіву, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Янку Маўра, Пятра Глебку, Пімена Панчанку і Сцяпана Майхровіча.

У рэзійную камісію абраны таварышы Піліп Пестрак, Алесь Кучар, Алесь Стаховіч, Максім Лужаніч і Эдзі Дзягнцвет.

На пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі ў першым разе: (злева направа) Аркадзя Куляшоў, Аляксандр Пракоф'еў (Ленінград), Нікалай Рыленкаў (Смаленск), Пятрус Броўка.

У другім разе: С. Трубуб (Масква), Э. Даўбурс (Латвія), Я. Пляўдзіс (Латвія), Пімен Панчанка, Міхась Машара

ЁЛНА

Максім Танк

Прывезлі ёлку прадаваць
На гарадскі, на шумны рынак.
Зямлячку я — здалёк відаць—
Пазнаў па стройных па галінах,
Па зеленым яе густой,
Па ўсім убору саматканым.
І быў сустрачаю такой
Да глыбіні усхваляваным.
Я выкупіў яе хутчэй,
За што была яна, вядома,
Удзячна мне, і весялей
Мы разам пабылі дадому.
І вось прыбраная стаіць
Яна ў пакоі і гаворыць
Пра далнія бары, гаі,
Пра залатія ў небе зоры;

Як на загонах снег вірыць,
Як серабрыста ззяе іней,
Як замліў ў палёх вятры
Шляхі да бацькоўскай хаціны...
Я пераваў яе: — Скажы,
Чаго цябе сюды пагнала
Удалі ад хвой-смаістых жыць,
Удалі ад хаты і ад вас
Хваёвай песняй асыпаўся.
Маўчала ёлка, я маўчаў.
Кругом шумела ўсё і ззяла,
І карагод дзцей спываў
На новагоднім карнавале.

Антон Бялевіч

ПАД НОВЫ ГОД

Прывітанні хутар «Лебядзіна»,
Вятрак, Дуброўненку-раку.
Там наша нізкая хаціна
Стаяла ў ціхім сасняку.

Труна — хлапец каханым кіне,
Вянок квінцёты — на дабро.

Пад Новы год, марознай нечуху,
Гарэла ў ворах вышыня.
Лясун, здавалася, рагоча,
І цішыня,
І цішыня...

Пад Новы год. Звіняць таполі
Намёрзлым голлем у акне.
На покут села ў хаце доля,
Якую бачылі ў сене;

Крычыць сава. Лясныя шумы
Шархнуцца, змоўкнуць ля акна.
Плываюць, як чоўны, мае думы,
А ні канца ім,
А ні дна.

Якую ласкава гукалі
Дзяды і прадзеда высьной.
Прышла да нас, і ўсё аўвалаі
Жыццё прывольнае мы з ёй...

Варожаць сёстры. Над лучынай.
Л'юць воск у поўнае вядро:

І я спакойна хадю,
Праз вёску зорнаю парою,
Іду к суседзям-друзэбкам,
І разам шчасце ідзе са мною,
Якое снілаеся дзядам.
1945 г.

Усевалад Раждзтвенскі

Нікалай Браун

АБ ПЕСНІ

І я служу свайму народу...
Магчыма, тым радком аданым,
Які ў бойках за Радзіму
Садаўт чытае прад паходам:
— І я служу свайму народу!
Калі уноч над нашым ўзводам
Ляціць сігнальная ракета,
Каб асвятліць шляхі і воды,—
Радком, што славіць зямлі света,
І я служу свайму народу.
Ракоца слава маладая...
Калі вярнуліся з паходу,
Як келіш шумны,
Узняю
Страфу,
якой у час нягоды
І я служу свайму народу.

То сумная, то вольная, як вецер,
То грозная, бурлівая, як бой,
Сяброўка — песня! Больш няма
на свеце
Другой такой сяброўкі дарагой.

Пераклад з рускай
Анатолія ВЯЛЮГІНА.

З табой раслі, жылі і паміралі,
Душу ў табе народ мой адкрываў,
Дзяды цябе ў паходах запавалі,
І смену бацька, шчымы клад, перадаваў...

І ў дні блакдады, па начэх, бывала,
Калі, не зняўшы шапкі спаў,
Калі да сцен падушкі прымаўвала,
За словам слова песню я вкладаў.

Я пакадаў бацькоўскія дубровы,
І смерць і подзвіг бачыў і ў баю,
Адкрылася мне песеннае слова,
І песню бою я аддаў сваю.

І слухаў я, як мёрзлыя кварталы,
І ў цемру, і ў буран, над мёртвай
цішыняй,
І ў рупарах нябачны запавала
Заводзіць песню, складаную мной.

Шум хвалі ў ёй, марской пяхоты
постуі,
І вымпелы, што водзяць у паход,
І ў казкі ўвайшоўшы той паўностраў,
І легендарных сокалаў палёт.

У ёй душа народа хваляў б'ецца,
І маці ў ёй пне пра сына на марак,
У ёй усё: і гнеў, і спрыт чырвонай
флоты,
І маладосць, паспеўшая ў бак.

Але той песні,—каб па ўсіх баяных
Плыла, кітнела і цякла ракой,
Каб з губ усіх злятала безмякнай,—
Не, я яшчэ не напісаў такой.

Але і ў штормы, буры і нягоды
У душы я іскры зберагу свае
І песню разам напішу з народам,
І пераможы назыву яе.

Перакладу Антон БЯЛЮГІН.

Міхась Лынькоў

ЗАДАЧЫ БЕЛАРУСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў ПЕРЫЯД АДНАЎЛЕННЯ*

Апошні пленум Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі адбыўся ў 1942 годзе. Мы былі тады ў Маскве, якая прытуліла нас, як родных сыноў, у часы чорнай нягоды. Гэта была першая спроба сабраць хоць частку нашых пісьменнікаў і паэтаў, у той час параскіданых па розных франтах, арміях, дывізіях ці гарадах Савецкага Саюза, сабраць, каб пагаварыць аб нашай літаратуры. Большасць удзельнікаў пленуму былі ў армейскім аддзельні, і свае бланкеты, тэзісы сваіх выступленняў вымалі з палых сумак, з кманьдзірскіх планшэтак.

Гэта не было толькі прастай аднакаля часу, пэўнай данай гэтаму часу. А час быў грозны, суровы, цяжкі...

І тут мне прыгадваецца адзін з вершаў нашага паэта Крысько:

ВЯЛІКАЕ ВЫПРАБАВАННЕ

Пісьменнікі, як і ўся ітэлігенцыя вялікага савецкага народа, не сталі ў баку ад гераічнай барацьбы свайго народа, барацьбы не на жыццё, а на смерць, а былі яе актыўнымі удзельнікамі. Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна, пісьменнікі і паэты прымалі непасрэды ўдзел у мацаванні абароны радзімы, ў разгроме гітлераўца, ў адкажанні і пачэснай справе палітычнага выхавання народа.

Савецкі народ заняў перадавое месца сярод эмаграў з гітлераўцамі, ён сваім гераізмам, сваімі подзвігамі, самаахвярай барацьбы новай беларускай культуры і цывілізацыі ўсяго чалавечства ад цемных сіл гітлераўскага вылюдка, цемрашалаў і чалавечаньніскага. Непамёрна вырасла роля і ўплыў нашага савецкага народа на міжнароднае падзеі, на міжнароднае жыццё, на фармаванне новых парадкаў у пасляваенным свеце, на умацаванне макраты ў розных дзяржавах і нацыянальна-рэспубліканскіх краінах. Як ніколі вырас аўтарытэт савецкай дзяржавы, які носьбіта і абаронца сапраўднай культуры чалавечства, самых перадавых, самых гуманічных ідэй нашай эпохі.

Ва ўсіх гэтых найвялікшых падзеях і справах прымаюць актыўны ўдзел наша савецкая ітэлігенцыя, і як неаддзяльная частка яе — беларускія пісьменнікі і паэты.

І калі мы прыгледзімся да працы кожнага з нашых пісьменнікаў і паэтаў у гады суровых выпрабаванняў для роднай Беларусі, мы ўбачым, што яны былі варты свайго народа, варты яго мужнай і гераічнай барацьбы, яго слаўных традыцый. З першых дзён вайны многія з іх сталі ў шэрагі непасрэдных баіцоў з ворагам, як камандзіры і салдаты Чырвонай Арміі, другія ўсе сілы, усе здольнасці свае аддалі той-жа справе — абароны радзімы.

Мы можам успомніць тут палымныя словы, з якімі звярталіся да свайго народа яго вялікія песняры і асцётнікі — Янка Купала і Якуб Колас.

Колькі бізмежнай любові да свае радзімы, да свайго народа было ў гэтых закліках! Якім вялікім гнявом і нянавісцю да лютага ворага было прасякнута кожнае іх слова! Якой вялікай і непаспэжнай верай у нашы сілы, у перамогу гуляла кожнае іх выступленне! Іх заклікі дапамагалі гераізму беларускаму народу ў суровым змаганні з ворагам, усялялі ў народ блізкавую ўпэўненасць у нашу справу, справядлівую і таму непераможную.

Хіба можна пераацаніць значэнне такога твору, як верш Янкі Купалы, прысвечаны беларускаму партызанам? І колькі раз мы ні гаварылі аб беларускай літаратуры, мы ніколі не пройдзем міма гэтага выдатнага твору, у кожным слове якога кіпіць гарачая кроў агістага сэрца вялікага патрыяты. Гэты твор, расквітаваны перад чытачом усю нечуваную жывасць крывавай фашысц-

...Родны край! Веру ў суджаны час, Для мяне ты адзіны ўцедай, Толькі цяжкая ноч паміж нас, І экспрэсам яе не праехаць.

Хай вылічае дні, хто прывык Пачакаць і адкласці да лета, Каб на першы ўрачысты дзень Запасціся плацкартным білетам.

Прагну шчасця па праву дажыць, Каб у вочы глядзець яму шыра.

Не дажыць — Лейей голаў дачасна злажыць, Чым вярнуцца дамоў пасажырам!

Мы вярнуліся дамоў, па радзіму і больш года ўжо жывем і працуем у родным нашым Мінску, у роднай нашай Беларусі. Гэта — найвялікшае шчасце для нас. Мы не вярнуліся на радзіму пасажырамі. Пісьменнікі і паэты Беларусі разам са сваім народам здобывалі сваё шчасце.

якога ляжыць непахісная вера ў справядлівасць нашай справы, у нашы сілы, у перамогу.

Паэты апаўняюць сталінскую дружбу народаў, усяляюць мудрасць і геній Сталіна.

Паэты прысвечваюць цэлыя словы народам Савецкага Саюза, нашай сталіцы Маскве, іх хвалюць гераічныя ўчынкі Зоі Космадзямянскай, мужных краснадонцаў, бессяротных панфілаўцаў, легендарных Даватара, Гастэла, Бумажкова і Заслонова. Яны паказваюць нам шлях савецкага чалавеча ад Сталінграда да Берліна, яны ўводзяць нас на ўнутраны свет чырвоназорнага воіна і героя, выяўляюць нам сакреты яго слаўных подзвігаў, перавагу яго інтэлекта і светапогляда над

М. Лынькоў.

ідэалагічнай фашызма, які ганьбіць пракляты вырдак — нямецкіх прыслужнікаў і здраднікаў. Паэты пішуць аб мужнай сталіцы сваёй, якая прышла ў грывах і пажахах вайны:

...Ты глядзіш навакол і шукаеш з тугой Залатога маленства ўсход нетрываўны. І здаецца табе, што дарогай другой Абышла твае мары суровая сталасць.

ПАЭТЫЧНАЕ ШТУКАРСТВА

Вядома, наша паэзія мае і свае недахопы, трапляюцца яшчэ і слабыя творы. У некаторых творах часам мы можам знайсці і лірычную валдышу, і аднакі паспешлівасці, і халодную рыторыку, і танны пафас, і звычайнае слоўнае смецце, за якім не дабрацца да сэнсу. Прыкладам апошняга магу прывесці верш Анатоля Валюгіна «Пярсеўнік». Тут сапраўды цяжка дабрацца да сэнсу:

Каля таежных высек,
Дзе млее брод,
Агонь падковай высек
Дваццаты год.
Хто тут каго высякаў, разабрацца цяжка. І далей:

Яго разлівам сіні
Прынесі ў ноч
Далому лівень сіні
Дзвюхачны воч.
Ліхачарны ставень
З маньчжурскіх троп
На каравесы ставы
Упаў галоп.

І гэтак далей і да таго падобнае. Аўтар «напусціў» столькі сіні, што чытач губляе ўсе «тропы», па якіх скача паэт у нейкі там «каравесны ставы».

Вядома, ёсць недахопы і ў творчасці старэйшых паэтаў. Але ўсе гэтыя недахопы не зніжаюць агульнага высокага ўзроўню беларускай паэзіі.

АБ ПРОЗЕ

У крыху іншым стане знаходзіцца другі жанр нашай літаратуры — проза. Небагата яна сёння ні колькасцю ні якасцю. За які-небудзь кароткі тэрмін проза страціла найлепшых сваіх майстроў, такіх, як Змітрок Бядуля, Самуіленак, Кузьма Чорны. Загінуў на фронце зольны прызак Хлядос Шынклер. Кадры прызакі падзвіжы прызакі, як Краўчанка, Стаховіч, Лупскаў і другія. Апаўданы, які змешчаны ў выданні выдатнага зборніка «Зямля гудзе», сведчаць аб безумоўным росце Усевалода Краўчанкі. Краўчанка пачаў пісаць даўно. І трэба проста сказаць, што рос ён даволі марудна, ніяк не мог пазавіцца ад пэўнай сухаватасці, аднастайнасці, элементу штампана і трафарэта. Яго апаўданы часам нагадалі чарнавыя накіды, сухія канспекты, дзе ўсе, здаецца, было правільна, размешчана ў поўным парадку, але не хапала жывых фарбаў, характараў, пульса жыцця. Зборнік «Зямля гудзе» гаворыць нам і аб паглыбленай назіральнасці аўтара, і больш удумлай працы над мастацкімі словам. Праўда, не ўсе апаўданы зборнікі «Зямля гудзе» маюць называць апаўданымі. Некаторыя не ўзяліся яшчэ над узроўнем сярэдняга газетнага нарыса, яго адчуваюцца налеты танныга сентымэнталізма, прыёмы танны меладыя. Ад Краўчанкі мы павінны патрабаваць далейшай сістэматычнай і ўпартай вучобы. Зольнасці ў яго ёсць, і толькі ад яго залежыць развіццё іх, удасканаленне, або загібнець.

Тое самае ў значнай ступені можна аднесці і да другога маладога прызакі Стаховіча. Калісьці, да вайны, ён урадаваў нас аповецю «Памней Шчупак». Гэта была творчая удача аўтара, аднапаў яго росту. За гады вайны ён напісаў некалькі нядрэнных апаўданаў і аповеці «Лясы шумяць». Што можна сказаць аб аповеці? Аўтару ўдалося стварыць некаторыя вобразы, якія запамінаюцца. Але асноўныя персанажы апавесці, якія павінны адгрываць кіруючую ролю, атрымаліся бледнымі, непрыкметнымі: яны не выходзяць за рамкі надуманай схемы, пазбаўлены той унутранай моцы, духовага характара, інтэлекта, які ў спалучэнні з яркімі індывідуальнымі асаблівасцямі і даюць вобразы сапраўдных кіраўнікоў, арганізатараў, палкаводцаў партызанскага руху.

...Хочаш ты, каб зямля хоць-бы пахам балот
Аб лятунках маленства табе прыгадала.
Не заўважы ты ў гоме няласкавых год,
Што да сонца ўзяла твае пошукі сталасць.

Гэта піша малады паэт Кірэнка. І словы гэтыя стасуюцца не толькі да яго, але і ўсяго маладога савецкага пакалення, якое ўзмухнула і загартавалася ў змаганні. Прачытайце радкі, прысвечаныя нашым савецкім дзецям, і вы ўбачыце, з якой гарачай любоўю гавораць пісьменнікі аб іх, аб гэтых малых пакутніках, што перанеслі разам з дарослымі нечуваныя здзекі, у якіх і пасля жаліхвых год яшчэ доўга «у чыстыя іх сны ўрывацца будучы галасы вайны».

Натуральна, што асноўнай тэмай нашай паэзіі была барацьба савецкага народа з фашысцкімі захопнікамі і слаўны партызанскі рух. Мужны Беларусі, краіне-партызанцы — прысвечаны найлепшыя творы паэзіі «Адплата» і «Суд у лесе» Якуба Коласа, «Янук Сяліба» Максіма Танка, «Прыгоды цымабы» Куляшова, «Беларусь» Петруся Броўкі і другія, як буйная, так і малая творы нашай паэзіі, прысвечаныя радзіме, яе гераізму народу. І трэба сказаць, што многія з гэтых твораў будуць сапраўднымі помнікамі неўпартных дзён вялікага змагання. Я не пералічваю тут новых твораў нашых паэтаў, не спыняюся на фармальным аналізе ўсіх паэтычных здабыткаў, — у нас былі спецыяльныя даклады аб паэзіі, ды і тут будуць спецыяльныя выступленні па гэтых пытаннях. Я скажу толькі адно, што мы можам ганарыцца нашай паэзіяй, — паэзіяй вялікіх філасофскіх абгульненняў, што нашы паэты ўзялі беларускае мастацкае слова на значную вышыню, што гэты мастацкае слова з'яўляецца жаданым гоцем на паэтычных трыбунах Савецкага Саюза.

Не раскрыты як след і вобразы ворагаў. Перамогі над імі даюцца ўжо надзвычай лёгка, без асаблівых цяжкасцяў, без намаганняў. А мы ведаем, што перад намі быў моцны і зрадливы вораг, вораг, які прыйшоў да нас узброены найвейшай вайнай тэхнікай, які дзесяткамі гадоў рыхтаваўся да нападу на Савецкі Саюз. Памянаючы сілу гэтага ворага, зводзіць яго да роўня чыгнага дурня, якога лёгка ашукаць, гэта азначае — спрощвае барацьбу, спрощвае тую велізарнае намаганні, якія патрэбны былі для перамогі над фашызмам, не паважаючы той бяспрыкладны гераізм народа і яго шматлікія ахвяры, якія патрэбны былі для разгрому чорных сіл фашызма.

Праўда, аповець «Лясы шумяць» была напісаная ў першыя гады вайны — тады, калі пісьменнік не меў яшчэ найбагатшых матэрыялаў партызанскага руху, калі ён не мог яшчэ бачыць усіх перыпетый гэтага руху. Але некаторыя недахопы пазнейшых апаўданаў, падобныя на пералічаныя, гаворыць аб тым, што Стаховіч не аддае патрэбнай увагі далейшаму ўдасканаленню свайго майстэрства. І яшчэ адно варты параіць Стаховіча, — што, праўда, стасуюцца і да многіх іншых пісьменнікаў — гэта

надалей працаваць над узняццём свайго культурнага ўзроўню.

За гэтыя часы надрукаваны рад апаўданаў Якімовіча, Маўра, Лупскава і творы зусім новых — для нас аўтараў — Яна Мележа, Янкі Брыля, П. Кавалёва, Шамякіна, Кулакоўскага, Лобана. Як прэзідэнт, пачалі выступаць і Піліп Пестрак і Міхась Клімковіч. Белетрызаваную біяграфію аб Максіме Багдановічу напісаў Садзюкі. Цікавы нарыс аб героі Савецкага Саюза Гастэлу напісаў Волкель. Сярод таварышоў, якія працуюць у газетах, выдзяляецца німаля аўтару, што паступова, ад карэспандэнцкіх нарысаў, пераходзяць да мастацкага твора, да апаўданаў і апавесці. Я маю на ўвазе Вішнеўскага, Хадкевіча, Шчарбатыва, Матусевіча, Свірыдава і другія таварышы. Гэта нашы кадры, гэта — бліжэйшае папаўненне.

З маладых аўтараў найбольш выявілі свае Мележ і Брыль, у якіх ёсць усе падставы, каб стаць майстрамі беларускай літаратуры.

Нядрэннымі поспехі ў прозе выяўляюць Пестрак, Клімковіч. Праўда, я расцэньваю іх працы яшчэ як вучэбныя, пачатковыя.

ПАРОДЫЯ НА РЭЧАІСНАСЦЬ

Некалькі слоў трэба сказаць аб творчасці Ільі Гурскага. Мы ведалі яго да вайны, як драматурга, які напісаў рад п'ес, розных па сваёму ідэялізму і мастацкаму ўзроўню. Сярод іх былі і вядзючыя п'есы, якія карысталіся ў свой час заслужанай папулярнасцю ў гледача. Апошнія гады тав. Гурскі пераклачыўся на новы для яго жанр — прозу. Ён напісаў шмат апаўданаў і апавесці «Лясныя салдаты». Трэба сказаць, што і аповець і большасць апаўданаў — гэта творы, якія маюць шэраг буйнейшых недахопаў. Па сваіх памерах аповець — вялікі твор: у кніжцы мы налічваем сто восемдзесят старонак. Прысвечана аповець партызанскай барацьбе беларускага народа. У апавесці прыведзена шмат розных падзей, розных фактаў, у ёй дзейнічае вялікая колькасць людзей. Але разабрацца ва ўсіх гэтых падзеях, адрозніць аднаго героя ад другога — задача вельмі цяжкая і часам зусім немагчыма. Прычына ў тым, што ўсе падзеі не звязаны адна-небудзь адзінай сюжэтнай лініяй, што так-званыя героі апавесці не з'яўляюцца жывымі, поўнакроўнымі вобразамі. Яны ўсе падобны адна на другі, не апаўданаў, не робяць на чытача ніякага ўздзеяння, уплыву, а таму і праходзяць перад ім бледнымі цёмнымі, непрыкметнымі і бесследна знікаюць з паміці разам з апошняй старонкай кнігі. Хіба можна запомніць чытач людзей, якіх аўтар дае літаральна такія характарыстыкі: «доўгі, як дышла, Галыш і круглы, як кадушка, Ігнат».

Стварэцтва ўражанне, што аўтар проста сабраў розныя падзеі, факты, дэталі, дзесяткі людзей і, без усякага адбору, выдараў думачы, ссылаў усё гэта ў адзін кош, страцянуў разам са сваімі кошам за вушы, і ў выніку такога «творчага метада» і з'явіўся твор не твор, а нейкая цымяная куча, дзе нешта варушыцца, нешта спрабуе гаварыць, нешта спрабуе займацца батальнай ірратэрычнай. Урэшце, усё трапіць у развалваецца, распаўзнецца ў гэтай бясформеннай, эклектычнай кучы.

У гэтай апавесці дзейнічае камандзір партызанскага атрада Рыгор Гарашчэня, былы камандзір, які, будучы цяжка параненым, застаўся на полі бою і якога падобалі потым і вылучылі сяляне. Што мы ведаем аб Гарашчэні, аб яго паводзінах, аб дачыненнях да людзей, аб яго якасцях, аб маральных абліччы, аб асаблівасцях, як камандзіра, кіраўніка? Вобраз яго зусім не раскрыты, няма мастацкага паказу гэтага чалавеча. Аўтар ад сабе дае скупу характарыстыку яму такога парадку: «Ва ўсіх яго дзеяннях адчуваўся сталасць, прадуманасць, развага. Ён вырас у сапраўднага ваяводу, добрага камандзіра і чужага таварыша. Рыгор быў часта наголены, у цёплым лёгкім кашуку, у ботах. Па сваёй прыродзе Рыгор быў салдат, не прызнаваў валёнак, як рэпу рэзаў людзям у вочы праўду, за што на яго часта кривдзіліся, не насіў каменя за пазухай. Можна гэтыя характарыстыкі і добра, але яе трэба як след раскрыць у ходзе саміх падзей апавесці, пераканаць чытача. Не раскажываць аб гэтым, а памастацку паказаць героя».

У апавесці цымяна ўспамінаецца абгаварытых Сяргею і Васілю, які прадстаўнікі Цэнтральнага Камітэта камуністычнай партыі. Але чытач, па сутнасці, не бачыць гэтых людзей, не ведае, што яны робяць, чым яны займаюцца, якую ролю, значэнне адгрываюць у адказнейшых і складаных падзеях барацьбы народа з гітлераўскімі захопнікамі. Іх не відаць, як жывых людзей, які носьбітаў вялікіх ідэй, як прадстаўнікоў вайной арганізацыі, пад кіраўніцтвам якой народ адбываў перамогу над ворагам. Дзе-ж мастацкі паказ

той высокай ідэянасці неспрымальнасці да ворага, жалезнай настойлівасці і вытрымкі, якія патрэбны былі пры пераадоленні цяжкасцей?

Паказ авангарднай ролі большэвікоў, значэння камуністычнай партыі, які крыніцы магутнасці і непаспешнасці Савецкай дзяржавы і народа, няма ў апавесці Гурскага. Яго і не магло быць таму, што аўтар аперуе толькі схемамі, а не вобразами людзей, нават не схемамі, а звычайным бледным цёмным (як прыклад — паказ ролі Васіля і Сяргея).

Я спыняюся на гэтай хібе не таму, што яна характэрна для аднаго Гурскага. Гэта хіба ўласцівая і многім творам другіх пісьменнікаў.

Як-жа паказана барацьба народа, яго перамога над ворагам, гераізм пасобных людзей у апавесці Гурскага? Там, дзе адсутнічае глыбокае мастацкае прапнікненне ў жыццё, дзе ёсць схема, там не можа быць пераканальных, праўдзівых вобразаў. У выніку — непраўдападобныя ўчынкі, абгуртанаваныя паводзіны і вельмі ўжо лёгкія перамогі над ворагам. Некалькі раз сутыкаецца партызанскі атрад з немцамі, і ў выніку — немцы абавязкова трапляць чалавек на шэсцьсот забітых, партызанам — лічаныя адзінкі. Вядома, у жыцці мелі месца такія факты, але ж аб іх трэба перахвалюча раскажываць, мастацку абгуртанавачы. Іншы чытач цяжка верыць на слова аўтару, што партызан Аўсянік, якога ў атрадзе завуць «вучоным», адзін узарваў мост, адзін адзін пайшоў супроць дзесяткаў немцаў, палішаў і перамог іх, узіў у палон і г. д. Кажучы словамі аднаго з герояў апавесці, партызаны думашь немцаў, як кайляты.

Думаю, што з немцамі, якія нарабілі столькі зла ў нашай краіне, было куды цяжэй і складаней змаганне. Паказаныя ў апавесці бойкі і сутычкі з ворагам выглядаюць часам, як дзіцячая гульня ў вайну. Вельмі ў о несур'езна і непраўдападобна гучаць некаторыя эпідэі. І нездарма, адзін з герояў апавесці, назіраючы за такой сутычкай, гаворыць другому:

— Шпектакль?

І вена, духам гэтага нахмітрага «шпектакля» і патыхае часам ад некаторых эпвудаў з апавесці.

З прычыны таго, што немцы зводзіцца да блісклых і пазбаўленых усякага розуму і хітрасці істот, аўтар і прымушае аж цэлою тэсучу фрыцаў выявіць усю хоць з адной каровай. Урэшце, рэшт, за ноч перамаглі карову.

Гэта ўжо, вядома, «шпектакль».

Аўтар ставіць перад сабой мноства праблем. Ён хацеў паказаць нам самаадданасць савецкіх людзей, іх зольнасць ахвяраваць сабой, калі гэта ахвяра пойдзе на карысць народу, дзяржаве. Але вырашае ён гэта не мастацкімі сродкамі. У выніку — зусім неабгрунтаваны паводзіны, абсалютна непатрэбныя ахвяры, бясцэснае пагібель людзей. Так, гераіна апавесці Наста, ведаючы, што ворагамі раскрыты яе сувязі з партызанамі, што яе павінны арыштаваць, усё-ж ідзе дахаты, ідзе нямывадама для чаго, для якіх вартэў, для якіх спраў. Аўтару, відаць, спатрэбілася яе бясцэснае смерць для таго, каб нейкім чынам пазавіцца ад адной з двух гераінь, якія адначасна палобілі галоўнага героя. Разам з тым, Гурскі дае мажлівасць герою сказаць некалькі «пафасных» слоў аб гераізме Насты, якому павінны наследваць партызаны. А ў выніку — танны пафас і танны, несправданы гераізм, і, правільней кажучы, пародыя на гэты гераізм.

(Канец на 4-ай старонцы).

ПАЭЗІЯ ВЫСОКІХ ГРАМАДЗЯНСКІХ ПАЧУЦЦАЎ

Што характэрна для нашай паэзіі вясеннага часу? Гэта ў першую чаргу — высокая грамадзянская пачуццё, сапраўды патрыятызм, адданае служэнне сваёй радзіме і народу. У свой час Дабралюбаў пісаў аб патрыятызме: «У сваёй першай правне патрыятызм нават і не мае другой формы, апроча замалвання да палёў, узгоркаў родных, залатых гульняў дзіцячых год і інш. Але даволі хутка ён фарміруецца больш пэўным чынам, змяшчаючы ў сабе ўсе разуменні гістарычнай і грамадзянскай. На нашай паэзіі мы можам прасачыць, як спалучалася гэтае замалванне, ці правільна — любоў да родных прастоўраў сваёй зямлі — з разуменнем грамадзянскімі і гістарычнымі. Гэта можа быць ўбачыць у вершы Броўкі «Кастусь Каліноўскі», у яго паэме «Беларусь», дзе замалванне роднай зямлі спалучаецца з шырокімі ўспамінамі аб гі-

старычных падзеях і традыцыях свайго народа.

Гарачай, бізмежнай любоўю да бацькаўшчыны прасякнута кожнае слова ў творах нашых паэтаў. Ёю поўніцца ўся багатая творчасць народнага паэта Якуба Коласа. Гэтай любоўю прасякнуты і творы маладзёўшых паэтаў. Для радзімы знаходзяць яны самыя лепшыя фарбы, самыя натхнёныя словы, самыя прачульныя вобразы.

Краіна мая, радасць мая,
Песня мая маладая!
піша ў сваім вершы Пімен Панчанка. Гэтай радзіма, што перанесла гора і катвання, стала для паэта яшчэ даражэй і радней.

Ёй, Беларусі, прысвечана прачульны радкі Эды Агняцвет:

Зямля Беларусі, хай вольна ўдзіх-
ніць твае грудзі!
Ужо сонейка зьне ў вачах аддурен-
ных твях.

Усе творы, напісаныя беларускімі паэтамі за гады вайны, гучаць сапраўдым народным аптызімам, у іх зноў

* Доклад зроблены на пашыраным пленуме Праўдзіна Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Цімох Крысько

ТВОРЧАСЦЬ МАЛАДЫХ ПІСЬМЕНІКАЎ*

РАМАНСАВА-ГІТАРНАЯ ПАЭЗІЯ

У дні Аячыннай вайны і неўзабаве пасля яе, калі яшчэ скрозь ўсюды відныя яе сляды, мы з'яўляліся і з'яўляемся сведкамі небывалага творчага ўздыму народнага духу, які свідраванні нашага народа ў сваёй нязломнасці, у перакананні сваіх ідэй, у адданасці справе вялікай партыі Леніна—Сталіна. Паказальна, што якая ў часы самых цяжкіх выпрабаванняў у беларускай літаратуры з'яўляюцца найбольш выдатнымі, найбольш хваляючымі творы, якія становяцца выд-

мымі не толькі беларускаму чытачу, але і нашым братнім народам, набываюць выдатнасць далёка за межамі краіны. Тая паэзія, якая да Аячыннай вайны толькі пачынала фармавацца, як самастойны майстры, або падавала толькі першыя адзнакі гэтай самастойнасці, а то і рабілі самыя нясмелыя крокі ў літаратуру, за гэты параўнаўчы невялікі час паказалі такі творчы рост, дзеля якога ў іншых умовах можа спатрэбіцца дзесяткі год.

Гэты шлях і гэтыя пачуцці нашага сучасніка Шамякіна вельмі выразна паказвае праз свайго галоўнага героя Раманенку. Рост героя малады пісьменнік паказвае не шляхам рэгістрацыі зместу яго службовым спісам, а крок за крокам ідзе за ім праз выпрабаванні, раскрывае яго ўнутраны свет, паказвае, як гартуецца яго воля, яго ўпэўненасць, яго прагнасць да жыцця. Раманенка разам з Чырвонай Арміяй вызваляе сваю мясцовасць, дзе жыве яго маці, жонка і дачка. Вакол жудасных слядаў разбурэння. Ад людзей ён дзедвацаца, што сям'я яго знішчана, засталася толькі жонка, ды і тая памірае, бо не здолела перанесці нечалавечыя пакуты. І вось гэтыя месца, дзе аўтар расказвае аб перажываннях Раманенкі, аб тым, як ён, ужо зусім зняможаны гора, уначы, у непагадзь, губляючы апошнія сілы, шукае дарогі да лясной хаты, у якой памірае жонка, блукае, поўзае ў пацёмках па ўраі, каб знайсці сляды хоць якой сцяжкі.

Уся гэтая сцэна, як і сама сустрэча з жонкай, апісанне яе смерці чытаюцца з глыбокім хваляваннем. Якая чыстота і прэзрыскасць чалавечых пачуццяў! Яшчэ зусім нядаўна мы былі сведкамі таго, як па нашай літаратуры, па драматы і паэзіі пракацілася хваля падробак пад творы, якія нібыта вырашанаюць самыя тыповыя праблемы сучаснага грамадства. Са сцэны, з пэнамоніі рылі пэнамоніі заклікалі жанчын не здраджаць, стваралі спецыяльныя вобразы каварных здрадніц, каб застрашыць другіх, якія яшчэ не здрадзілі, але могуць не ўстаяць супроць спакусы і г. д. Ці тыповай была гэтая змаўшчана і раманізацыя, для нашага часу, калі да грані былі напружаны ўсе фізічныя і духоўныя сілы народа

на зацятае змаганне за лёс радзімы, за чалавечую годнасць і прыго, адбыты намагаюцца савецкага народа? Ці тыповай была гэтая праблема для нашых жанчын-патрыятак, на плчы якіх лёг амаль увесь цяжар прыцы ў тыдзень? Думаю, што не толькі не тыповай, а выдуманай і выпадковай была гэтая праблема. Такую «проблему» маглі абвясціць «знаменем эпохі» толькі тым, каму найбольш блізка не перадаваў людзі часу, не народ, а назначная менашасць — адсталася, убогае духам і пачуццямі мільячства. Вока радавога байца, нашага пачынаючага пісьменніка Івана Шамякіна заўважыла больш тыповыя, больш велічынны і характэрныя ў людзях — і ў гэтым своеасаблівасць і свежасць яго твора, няхай літаратурна

Ты струну парвала не ў адчай, А ў іжненні мой зварот уславіць. Не зніклі струны, а крочалі Неўміручай вечнай песняй славы. Ты казалася: «для цябе ўсё гэта, Гэтак не зніклі струны доўгі час, Хай цяпер, як лепшы верш паэта, Струн маіх акорды прагучаць».

Гэта—пачатак верша. А вось канец: Грай-жа, грай аб перажытых бурях, Хай палонаюцца струны ўсе. Грай-жа, грай, каб вочы аж

замурмуру За сцяною твоей стары сусед. Слых чытача абражае нейкае ўшчэмленне і нечым незадоволенне пачуццём, хоць у канечным выніку гэтыя пачуцці пераходзіць у «спойнае шчасце», якім цешацца героі Сабаленкі: Мы цяпер у хаце за сталом, Нам хапае дружбы і віна.

Усё гэта вельмі запозненыя перапыты тых саладкавых раманаў, якія выдаваліся падчас за ўзоры франтавой лірыкі. Мешчані, прагна на моды, асабліва лёгка прыстасоўваецца да ўмоў. У кадры вайны з'явіліся такія песні і вершы, у якіх вайна выглядала нейкай прыемнай забавай. Эстэтыка мешчаніна імкнулася апатызаваць вайну як тэатральнае або піратэхнічнае відывішча. Падчас і нашы маладыя паэты, безапаможныя паказаць сілу чалавечых пачуццяў, падобна бутфарам, шумавікам і піратэхнікам, б'юць у чытальнага габіца, шпурляюць гранатамі, страшаць пажарамі і выбухамі, але чытач застаецца абіякавым, бо ўсё гэта толькі фізічная экзекцыя, знахарскае калянаанне, а не мастацтва.

МАЛАДАЯ ПАЭЗІЯ

Чым растлумачыць тое прагнае імкненне да літаратуры новых людзей, якое мы наглядзем у наш час? Адказ на гэтыя пытанні ўсім ясным. У людзей ёсць патрэба пісаць, многія з іх не могуць не пісаць, бо адчуваюць, што перажытае, бачанае імі асабіста, мае гістарычна-грамадскі сэнс і павінна зрабіцца здабыткам многіх людзей.

Паказальна тое, што аўтары нашых новых апавесцяў, пэм, апавяданняў і вершаў у пераважнай большасці гэта тыя людзі, якія не толькі былі сведкамі падзей, але і непасрэднымі іх удзельнікамі, тая людзі, якія самі прайшлі праз агні жорсткага выпрабавання, былі на самых перадавых пазіцыях вайны і, пайшоўшы на яе юнакамі, вышлі з яе сталымі, загартаванымі людзьмі. У цяжкіх пакутах і нястачах, у горычы няудач і страт, у радасці перамогі і перамогі гартвалася сэрца нашага маладога сучасніка.

Паэт Кастусь Кірзенка, талент якога выявіўся ажраў у дні вайны, вельмі трапіна вызначыў сілу слова, народжаната ў суровыя хвіліны жыцця:

І столькі сілы ў словах ачышчэння, Як быццам іх кавала кузня веку, І ўпэўнен ты, што стане на калені Жуда вайны прад воляй чалавека.

Сваю першую кніжку Кірзенка ізваў «Ранак ідзе». Вельмі прыемны сэнс у гэтых словах. Спраўды, у нашу літаратуру ідзе свежы, сонечны ранак, ідзе маладое папаўненне пісьменнікаў, якія пішуць не дзеля забавы і не дзеля асабістага здавальнення, а дзеля таго, каб паказаць веліч і хараство, глыбіню і складанасць пачуццяў, якія гартваліся ў кузні веку, у выпрабаваннях часу.

Пакуты шлях разам з усім народам прайшоў маладое пакаленне паэтаў. Многія з іх, пайшоўшы бараніць Радзіму са зброяй у руках, аддалі за нашу перамогу сваё маладое жыццё. Смерцю герояў на полі бітвы палі Мікола Сурначоў і Аляксей Коршак, загінулі Аляксей Жаўрук і Андрэй Ушакоў, Леанід Гаўрылаў, Аркадзь Гейне і Рыгор Няхай. Лепшым упаванаваннем іх памяці павінен быць наш клонат аб тым, каб усё лепшае, што яны напісалі, сабраць і выдаць.

Наша маладая паэзія моцная не толькі жывым пачуццём часу, але і асэнсаваннем падзей, усведамленнем тых мэт, за якія жыццё аддаваўся савецкі народ. Вось верш удзельніка наядуіх ваенных падзей на Далёкім Усходзе маладога паэта Васіля Матвушава:

На каменні ў Хінганскай цясніне Штыхом напісаў на ўспаміні, Што быў я ў Маньчжурскай краіне Не ў пошуках шчасця хвіліні, Што радасць жыцця беларуса Жыве сярэд пуншаў і піў, Што ў фанэах Хайлара, Цыямусы Нікому бяды не зрабуй. Я тут нават думкай не марыў Каменьчыка ўзяць ад гары. Са зброяй прыходзіў, каб хмары Развесці з усходняй зары.

Гэта — паэзія гуманізма. Шавінізм і чалавеканенасціства неўласцівы пачуццям людзей сацыялістычнага грамадства. Гнеў і нянавісць, якія напалі на іх кожны радок нашых паэтаў, былі справядлівай мерай, шырым выяўленнем душы нашага сучасніка — носьбіта спраўднай чалавечнасці.

Тая галоўная якасць, якая была ўласціва франтавым першым маладым паэтам, засталася характэрнай і для іх творчасці, прысвечанай адбудове краіны, аднаўленню нашай зямлі. Гэта—праўда, жыццёвая, рэальная праўда, без лакароўкі, без прыхарашвання.

Малады паэт Мікалай Гамолка ў вершы «На вызваленай зямлі» піша:

На поле роднае калгаснік Прышоў у выцвілым шынеці. Нібы раскіданы каскі, Варонкі навакол чарнеюць.

Плячэнымі слядамі танкаў Затоптаны ўсе разоры. У траве густыя росы ранка, Як жатка выбітага зёрна.

Ці пройдзе плуг у глебе гэтай, Мо' ўжо не глеба тут, а камень? Яе кавалі ўзяку, летам Магутных бомбаў малатамі.

Але побач з разуменнем усіх цяжкасцей, гэты калгаснік, які вярнуўся дадому з вайны, нават у самой прыродзе бачыць свядчэння яго надзей, яго спадзяванняў: «Яні працаваць не развучыўся, зямля не развучылася радзіць».

Жыццёва праўдаю сучаснасці праякнута творчасць і маладых пісьменнікаў, імяні якіх мы сустракаем у нашым Друку пасля вайны. Малады праякнута, франтавік Аляксей Кулакоўскі надрукаваў у часопісе «Беларусь» тры свае апавяданні і зварнуў на сваё ўвагу, які чалавек дапытлівай назіральнасці, мастацкага густу і ўмельства заўважыць тое новае і характэрнае ў жыцці, што адразу і не вельмі кідаецца ў вочы, але сцвярджаецца ходам саміх падзей, дыктуюцца самім жыццём. Д-я свайго апавядання «Мікіта Мінавіч» Аляксей Кулакоўскі ўзяў самую надзейную тэму — аднаўленне вёскі, адбудову яе на новых пачатках, на зямлі спрадвечных драўляна-саламяных хат мураванымі дамамі. І гэтую тэму аўтар вырашыў не ў форме нарыса, а ў форме мастацкага апавядання, якое пераконвае чытача сваёй тыповай праўдасцю. Аўтару ўдалося перадаць самую жыццёвую неабходнасць гістарычнага мерапрыемства нашай партыі ў ўрада, якія рашылі ў корані перабудаваць вёску, зрабіць яе магутнай апарай сацыялістычнай дзяржавы. Сіла мерапрыемства нашай партыі — у іх жыццёвай неабходнасці, у тым, што яны падказваюцца самім народам, самімі павявамі духу народнага. І малады пісьменнік вельмі трапіна перадаў гэтыя настроі, гэтыя павевы народнага духу. Вось расказ Мікіты Мінавіча аб няшчасцях свайго лесу, аб тым спрадвеч-

Цімох Крысько.

недасканалага, але моцнага свайго глыбокай жыццёвай праўды. Герой Шамякіна — вясковы, настаўнік Раманенка пішчыць немцаў не толькі сілаю зброі, але і сілаю свайго духоўнай велічын, маральнай перавагаю над ім. Аўтар вельмі ўдала знаходзіць паддак паказаць кантраст паміж Раманенкам і яго калегам—нямецкім настаўнікам. І перад нам паўстае ўся спустошанасць, агіднасць і іжнечнасць тупага нямецкага школяра—дрэсіроўшчыка фашысцкіх вырдакў, якія страцілі аблічча чалавека.

ДАПЫТЛІВАЯ НАЗІРАЛЬНАСЦЬ

Жыццёва праўдаю сучаснасці праякнута творчасць і маладых пісьменнікаў, імяні якіх мы сустракаем у нашым Друку пасля вайны. Малады праякнута, франтавік Аляксей Кулакоўскі надрукаваў у часопісе «Беларусь» тры свае апавяданні і зварнуў на сваё ўвагу, які чалавек дапытлівай назіральнасці, мастацкага густу і ўмельства заўважыць тое новае і характэрнае ў жыцці, што адразу і не вельмі кідаецца ў вочы, але сцвярджаецца ходам саміх падзей, дыктуюцца самім жыццём. Д-я свайго апавядання «Мікіта Мінавіч» Аляксей Кулакоўскі ўзяў самую надзейную тэму — аднаўленне вёскі, адбудову яе на новых пачатках, на зямлі спрадвечных драўляна-саламяных хат мураванымі дамамі. І гэтую тэму аўтар вырашыў не ў форме нарыса, а ў форме мастацкага апавядання, якое пераконвае чытача сваёй тыповай праўдасцю. Аўтару ўдалося перадаць самую жыццёвую неабходнасць гістарычнага мерапрыемства нашай партыі ў ўрада, якія рашылі ў корані перабудаваць вёску, зрабіць яе магутнай апарай сацыялістычнай дзяржавы. Сіла мерапрыемства нашай партыі — у іх жыццёвай неабходнасці, у тым, што яны падказваюцца самім народам, самімі павявамі духу народнага. І малады пісьменнік вельмі трапіна перадаў гэтыя настроі, гэтыя павевы народнага духу. Вось расказ Мікіты Мінавіча аб няшчасцях свайго лесу, аб тым спрадвеч-

ны страху, які панаваў над душою селяніна:

«Жыве чалавек пад саломай і вечна неспакоен. На сваім вяку я чатыры разы гарэў, а гэта вось пята».

Два апавядання Аляксея Кулакоўскага «Мой сын» і «Стары млыні» прысвечаны дзецям. У іх малады пісьменнік выявіў сябе, як добры знаўца дзіцячых псіхалогіі, здольнасць заўважыць самыя патаемныя дзіцячыя пачуцці, дзіцячую дапытлівасць і своеасаблівае ўяўленне аб наваколным жыцці.

Подахам сучаснасці, глыбокім адчуваннем народнага жыцця напоўнены апавяданні і другога зольнага прэзья Мікалая Лобана. Калі ў творах Кулакоўскага прыкметна імкненне да жанравай навады, часта да лірычнай жамлёўкі людскіх характараў, дык апавяданні Лобана выдаюць у аўтары сільнасць да шырокіх эпічных карін, да распаўсюкі больш разгорнутых вобразаў і падзей. Апавяданне Лобана пра партызан пад называм «На жалезцы» і апавяданне «Дачка» сведчаць аб якасці выяўленчых сродкаў і асабліва аб культуры мовы, аб свежасці багатых моўных запасаў аўтара.

Перад маладымі праікамі, перад маладымі паэтамі мы ўжо сёння павінны ставіць пытанне аб паказе новага героя, аб паказе нашага сучасніка—чалавека вялікага інтэлекта, аб паказе велічын яго духоўнай і маральнай сілы, чыстаты яго пачуццяў.

ПРА ДЗЯДОЎ І БАБУЛЕН

Даволі апырталі літаратурныя дзяды і бабулькі. Час забудуцца ўжо ад гэтага стыхійнага няшчасця ў нашай прозе і паэзіі. Адкуль ідзе гэта старажынае назірае? Віднома, што не з жыцця, а з самай-жа літаратуры. У той час, калі толькі пачынала ўсталявацца наша сацыялістычная сістэма, новы быт, гэтыя дзяды і бабулькі можа і мелі нейкую пэўную падставу. Звычайна, праз іх характары пісьменнік паказваў рашучы пратэст супроць новага, кансерватызму і адсталасці. Потым з'явіліся дзяды і бабулькі, якія пачалі перабудоўвацца, прызнаваць тое, што ўжо сцвярджаўся жыццём. Так выпрацавалася галерэя тандэтных вобразаў, якія эксплуатауюцца нашымі пісьменнікамі і па сёння. — Заўважце, што як толькі дзед або баба — дык абавязкова творчэй ўдача. Ужо адной прысутнасцю ў творы дзед і бабы пісьменнік як-бы загадзя разлічвае на поспех.

Іх і пачынаюць не адкуль, адкуль трэба пачынаць, не са здабыткаў, якіх дасягнула наша культура, а ўсё з таго-ж самага дзедвадка лапця. У аснове змяніліся самыя маштабы ўяўленняў. Беларусь з заявадзенай і цёмнай ускарны вышла на міжнародную арэну, як вялікая дзяржава. Ва ўсіх краінах віднома здабыткі нашага народа, праца Скарыны, творчасць Купалы і Коласа, але і па сёння некаторыя нашыя маладыя паэты ў сваіх вершах усё яшчэ апяваюць нейкую старонку, нейкіх мучычоў, што засяваюць родную ніжку і г. д. Ужо самая тэндэнцыя да змяняльна ласкавых выразаў і слоў вельмі збядняе, а то і зусім дыскредытуе і думку і пачуццё новага чалавека. Вельмі прыкра гучыць такі верш на сучасную тэму:

Люблю зайскі к пахалі Прыгожанькай вярбе, Дзе першы раз мой мілы Сказаў: люблю цябе.

Навек нас парадзіла, Мой любі каласок, Дачка наша Людміла І Ромка — наш сыноч.

Я ў зводцы прачытала, Мой мілы Эдуард, Што ты прайшоў са славай Баі за Сталінград.

Гэта — прыклад адсталасці і ўбоства, механічна скіпраных з вельмі застарэлых арыгіналаў.

Усё з сабой вазьму і пайду, Як адзінока годнасці і славы.

Чыйей годнасцю? Чыйей славы? Калі такія высокія эпітэты аўтар прыпісвае сабе самому, дык тым і ісціны, якія мы толькі што чулі, сведчаць пра зусім адваротнае: так гаварыць можа толькі чалавек з эгаістычнай душой, які імкнецца апаўняць у самяя модныя і яркія аздэні. Няяжыкка ўбачыць, адкуль гэта ідзе: ад той какетлівай лозы, ад таго самаўлюбёнага крыўлення, што лёгка было заўважыць у некаторых нашых модных паэтаў. Сама назва цыкла вершаў Сабаленкі «З табою і дома» выдае яго пэўныя куміры. Сабаленка пераніў чужыя настроі і перадаў іх вельмі няграма, сродкамі рамансава-гітарнай паэзіі, што яшчэ больш агаляла і падкрэсліла фальш гэтых настрояў. Вось верш пра зварот вайна да любімай жанчын:

КРЫТЫКА

Час ужо рашуча і смела гаварыць аб гэтых прыкрых з'явах. Гавораць, што ў нас няма крытыкі. Праўда, ніколі яшчэ так не адсталася, ніколі яшчэ так не цягнулася ў хвасце падзей наша крытыка, як цяпер. І гэта ў той час, калі і паэзія, і проза давалі і даюць самы багацейшы матэрыял для абавульненняў. Для дыскусій, для спрэчак. Для маладога пісьменніка справядлівае слова крытыка — жадаанае слова. Маладз з прагнасцю чытае артыкулы і рэцэнзіі, каб ведаць, што-ж добра, а што дрэнна, і галоўнае — чаму добра і чаму дрэнна. Калі крытыку надаецца высокае званне настаўніка пісьменнікаў, дык гэта яшчэ ў большай ступені ўзімае яго ролю і аўтарытэт сярэд маладых аўтараў. Трэба сказаць, што па колькасці ў нас вельмі шмат крытыкаў, шмат людзей, якія абралі сваёй прафесіяй імяна крытыку, але вынікі іх працы не могуць задаволіць ні пісьменніка, ні чытача. Пачытайце артыкулы і рэцэнзіі гэтых год—і вам кінецца ў вочы нейкае гультайства думкі і адсутнасць жывога пачуцця ў тых, хто пісаў гэтыя артыкулы. Ужо высправавалася схема, як пісаць пра сучаснага пісьменніка, і гэтую схему нашы крытыкі зазубрылі як школьнікі таліцу множання. Складшы адзін раз такую схему, крытык ужо цэлы год, а то і два і тры гады будзе механічна мяняць толькі прозвішчы і назвы творцаў тых аўтараў, пра каго піша, камментары-ж застаюцца вечнымі і нязменнымі. Крытыкі звалі сваю ролю да ролі інфарматараў, пераказчыкаў сюжэта, імяна сюжэта, а не зместу, бо лічаць проста лішнім рабіць такое намяганне, каб разабрацца, у чым-жа сэнс, у чым ідэя вобраза і твора. Патрытызм—вось аніжка, якая прыкладна да

ўсіх сучасных твораў. Верш пра кучаравую бярозку — патрытызм, хоць гэтая бярозка кучаравіцца ў паэзіі не першае ўжо стагоддзе. Паэма пра якога-небудзь дзедка Міхэла — таксама патрытызм, хоць гэты дзед творыць такія ўчынкы, у жыццёвой рэальнасці якіх не паверыць і дзіці. Вось узор дзедвадзятка патрытызма. Верш называецца «Мой дзед». Дзед стаў вішчыць немцаў пасля таго, як яны выцягнулі ў яго з хлява парсюка. Тут ужо яшчэ не дзедка прыйшоў канец:

Па локці закасаў кашулю І колік выхаліў з плятня. Так не развее смецця ветер— У россып немцы—толькі шыл. Дубінай ёмка пад павецю Траім раскрой чарамы. Стаў дзед на абарону шчасця, Як мужны Мурамец Ілья.

Верш гэты напісаў малады зольны паэт, і гэта зусім нехарактэрна і неўласціва яго творчасці. Гэта толькі даўня мода.

Пералічу імяна крытыкаў, якія шмат пісалі аб сучаснай літаратуры: Ларчанка, Маслоўскі, Фіглюска, Жыдовіч, Баўдзей, Есакоў, Шкраба. Прозвішчаў не так ужо і мала, але ні аднае працы мы не прыгадем, якая магла-б запасці ў памяць, якая ўразіла-б сваёй усхваляванасцю, смеласцю і арыгінальнасцю аналізу. За выключэннем артыкулаў А. Кучара пра Кулішова і Панчаку, за выключэннем вельмі цікавай манатграфіі С. Мяхровіча пра Максіма Багдановіча, некаторых артыкулаў К. Губарчыча і У. Карнава, няма ні аднае крытычнае працы, у якой вырашалася-б, або хаця-б ставіліся надзейныя праблемы сучаснай літаратуры.

ЯК ГАЗЕТЫ ДАПАМАГАЮЦЬ МАЛАДЫМ

Маладому пісьменніку не так лёгка расці, не так лёгка ўдасканальваць сваё майстэрства, калі ў яго няма спраўд-ных сяброў—патрабавальных крытыкаў.

Побач з бюракратычным, іл эзінным адносінамі да пачынаючых і часта эдольных пісьменнікаў у нас можна сустрыць і мядзевую паслужлівасць, гатоўнасць апыкуставаць ід вершпалётамі, над выпадковымі і блздушымі людзьмі, якія шлюць у рэдакцыі імяна амаль усіх слаўных класікаў, якія рэкамендуюцца яму ў настаўнікі, гучыць самая замыславая літаратурная тэрміналогія, рэдакцыя рассылаецца дробным макам перад графаманам, які паставіў сваёй адзінай мэтай—праславіцца ў газеце.

Не так даўно рэдакцыя «Чырвонай Зямлі» атрымала такі ліст: «Пасляўя нам напісаны мною сшышок, надрукуйце разам з майёй фотакарткай:

Пачынаю я вучыцца Песенькі складала, Чобы з гэтага ў далейшым Мога пазтам стаць. Напісаў куплет адзін я, Яшчэ трэба напісаць.

Маладому літаратуру трэба ведаць вельмі і вельмі многа—ад штой сімфоні Чайкоўскага да навейшай тэорыі распачалення атамнага ядра, але самым неабходным, самым жыццёвым кампасам савецкаму пісьменніку служыць тэорыя перадавога рабочага класа—вучанне Маркса—Энгельса, Леніна—Сталіна. Ужо сёння мы з прыемнасцю зазнаем той факт, што за апошнія пяць-шэсць год вырасла наша літаратура, узнялася маладая паэзія і маладая проза. Можна не так колькасна багата яна, але затое ў ёй з'яўляюцца золь-

Каб праславіцца ў газеце, Я пачаў сціхі пісаць.

Замест таго, каб аўтару гэтага «твору» сказаць проста і ясна мова—кіньце займацца глупствам, рэдакцыя амаль на ўсю старонку сваёй газеце піша адказ пад гучнай назвай «Аваладаць літаратурным майстэрствам». Новаўвядзенаму паэту тлумачыцца, што «паэзія—здабыча радая», стражыцца імяна амаль усіх слаўных класікаў, якія рэкамендуюцца яму ў настаўнікі, гучыць самая замыславая літаратурная тэрміналогія, рэдакцыя рассылаецца дробным макам перад графаманам, які паставіў сваёй адзінай мэтай—праславіцца ў газеце.

З вялікай увагай мы павінны паставіцца да тых таленавітых, да тых творча-актыўных сіл, якія ідуць з самага жыцця, чэрпаюць сваё натхненне з яго жыватворчых крыніц.

ЯК І Ё НАГО ВУЧЫЦЦА

Часта ад пачынаючых аўтараў можна чуць такое пытанне—у каго вучыцца? І вось нашы літаратурныя кансультацыі пускаяюць у ход усю сваю зручнасць і складаюць вельзнершчы спіс настаўнікаў: выбірайце, калі ласка! Гэты выбар і збівае часта нашу маладз, асабліва на самых першых яе кроках. Пачынаючы паэт выбірае сабе ўзор і па гэтай-жа ўзору піша. Колькі нам давалася перачытаць такіх вершаў, дзе літаральна скапіраваны або перушан, або Купала, Блок або Багрыцкі, Маякоўскі або Есенін. Набіўшы руку на гэтым капіраванні, пачынаючы паэт лічыць, што ён ужо і майстра.

Я прачытаў сто вершаў Анаталія Вялюгіна. Гэта ўжо вельмі салідны том, але для выдання першай кнігі маладога паэта скарыстаць можна не болей 20—25 вершаў. Вельмі-ж многа ў Вялюгіна выпадковага, штучнага.

Сосны лезуць у пакоі. Год плыве нібы паром. Ясны Пуншкін у спакоі Сам вадзіў майм прыом.—

піша Вялюгіна. Вось у гэтай бязбожнай эксплуатацыі Аляксандра Сяргеевіча Пуншкіна і ёсць тая небяспека, якая стаіць на шляху механічнае вучобы. Вялюгіна старанна збурчыць тое, што менш за ўсё ўласціва Маякоўскаму і тое, што Маякоўскі мог вымавіць «скорагаворкай», кінучы як экспромт, які жарт, Вялюгіна бярэ за ўзор. Вось «Песня шторма» Вялюгіна: Мора. Сівы топаль. Мокне Севастопаль. Над прасторам рэй дым Бранявога рэйда. Хвалі бшчым горы. Пакідаем горал.

АДЧУВАННЕ ЧАСУ

Што спраўды радуе ў творчасці нашых маладых аўтараў, гэта—адчуванне свайго часу, адчуванне таго новага, што нісе ў сабе наша гераічная рэчаіснасць, наша эпоха, эпоха дзёркай смеласці і наватарства, эпоха людзей сталіскага гарту, якія рашуча перабудоў-

ваюць жыццё на новых пачатках і ўпэўнена ідуць у свой заўтрашні дзень.

Нядаўна я з прыемнасцю прачытаў адну аповесць. Напісаў яе вясковы настаўнік, радывы удзельнік Аячыннай вайны і нікому невядомы аўтар Іван Шамякін. Яго аповесць яшчэ не можа прэтэндаваць на літаратурную дасканальнасць. Яна вельмі слабая па кампазіцыі, па сваіх выяўленчых і моў-

* Скарочаны даклад, зроблены на пасяджэнні Пленуму Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Міхась Лынькоў

ЗАДАЧЫ БЕЛАРУСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў ПЕРЫЯД АДНАЎЛЕННЯ

(Канец)

Яшчэ адна асаблівасць характэрная для большасці твораў Гурскага. Ён ставіць перад сабой задачу раскрыцця нацыянальнага характару савецкага чалавека. Задача вельмі ўдзячная і пачэсная. Але вырашае ён яе механічна, вельмі часта недарэчы ўжываючы словы «беларускі», «беларускі», «мы беларусы» і г. д. І ў выніку, у чытача застаецца вельмі непрыемнае ўражанне, бо ў творах гэтыя практыкаванні прыводзяць да чыста анекдатычных, камічных вынікаў. Так, паранены Гарашчэня пытаецца ў сялян, якія яго знайшлі:

— Эй, хто там?
— Мы, беларусы, — адказваў Ігнат.
— Хоць і палешукі мы, але чалавекі, — падыходзіць, гаварыў Мірон. — У будзе салдата не пакінем. Не такі мы народ.

Гэтыя «палешукі мы, але чалавекі», якіх аўтар жывасіла прынціпаў для стварэння нацыянальнага каларыту, прымушаюць толькі чытача гіранічна ўсміхнуцца. Дадамо, што гэтыя «палешукі» нават проста, географічна, прыцягнуты тут не да месца. Дзея ў апавесці разгортваецца, як сам аўтар сведчыць, недзе ля берагоў Бяроза. Палешукі, наколькі нам вядома, працягваюць жыццё ў вёсках знаходзіцца каля свайго ракі Прыпяці.

Адзначанні хібы апавесці Гурскага вельмі характэрныя і для большасці яго апавяданняў. Замест глыбокага правінення ў жыццё, усебаковага мастацкага аналізу, Гурскі абмяжоўваецца голымі, халоднымі схемамі. Восць апавядання «На гуце», Васіля Азаркевіча, былога фронтавіка, прызначаюць дырэктарам гуты, якую трэба яшчэ аднаўляць. Ён прыехаў на месца працы, застаецца на кватэру ў знаёмага, старога майстра, энтузіяста аднаўлення.

Азаркевіч аб'ядноўвае вакол сябе калектыв рабочых. Ідзе аднаўленне гуты. У Азаркевіча закахалася дачка майстра Акініна. Заняты працай Азаркевіч не адкавае ўважання, нават там, калі Акініна прызнаецца яму ў каханні. Акініна кідаецца ў рачку. Яе выратовае Азаркевіч. Але каханне не рушыцца з месца. Азаркевіч заняты аднаўленнем, мантажнымі работамі. Каб абудзіць раўнянасць Азаркевіча і гэтым узяць увагу каханнага чалавека, Акініна вырашыла, як гаворыць аўтар, «завесці сабе хлапца». Але белы Васіль і ў выхадны дзень, калі «на злосць» яму Акініна «спраджылася з хлапцам» пад вокнамі, «быў заняты сваім чарыжам». І толькі ўрэшце, калі Акініна «знарок прытулілася да хлапца», гэта ўжо краўля, сэрца Васіля, і ён пачаў напераць не лёгкаўдасці павадзім.

Адным словам, урадзілі «хлопулі». Акініна яшчэ трохі, што называецца,

«паламалася» перад Васілём з гэтым нейкім хлопцам, і Васіль-такі ўрэшце здаўся, тым больш, што праца па аднаўленню гуты падыходзіла да канца. Васіль па-сапраўднаму закахаўся ў Акініну, тая прызнавалася яму, што «яна для прылкі завяла хлапца», ці, гаворачы яе словамі, яна рабіла гэта таму, што калі «няма гервавой, то пішам на прастой».

Шчаслівая пара зайшла ў кватэру. Тут з'явіўся бацька Акініны, чалавек даволі кемлівы і эдагалівы, і ўбачыў, як яны абдымаліся.

— Авохці! То, што-ж, дзеці, туннем? — спытаўся Сцяпан Андрэевіч.
— Туннем! — адказвалі яны на перабой.

Ну, і вядома, «шоштага лістапада на гуце была небывалая ўрачыстасць, была дана першая прадукцыя. А назаўтра гулялі дзяселе Акініны з Васілём».

Такой пародыйнай на наша будаўніцтва, на аднаўленне нашай гаспадаркі, на ўзаемаадносін нашых людзей гучыць усё гэтае апавяданне. Я не кажу ўжо аб беднасці мовы, убогасці ўсіх іншых мастацка-выяўленчых сродкаў, аб шурпатах стылю і т. п.

Да рэчы, у шматлікіх сваіх апавяданнях Гурскі карыстаецца аднымі і тымі-ж словамі для характарыстыкі асноўных сваіх герояў, для паказу іх чалавечых якасцяў. Восць ён гаворыць пра Азаркевіча:

«Ён не мітынгаваў, не карыстаўся таннымі гэтамі, гаварыў роўна, нібы з кожным у пасобку веў гутарку, пераконваў людзей у неабходнасці хутчэй даць краіне шкло і, падагульваючы, як-бы загадваў: павінна быць так, а не інакш, загад гэты не выканаць нельга было (падкрэслена намі. М. Л.). У яго была жалезная логіка і цвёрдая воля, гэту якасць ён набыў за час вайны».

А восць у другім апавяданні «На родных гонях» аўтар гаворыць аб сваім героі:

«Там загарыў Кірыля, слоў яго былі прадуманыя і важкія, ён гаварыў проста, зразумела і пераканаўча — не паслухаць яго — не выканаць загаду» (падкрэслена намі. М. Л.).

Ніводнай мастацкай дэталі не пацвердзіў аўтар у сваіх творах прыведзена характарыстыкі, якая мала чым адрозніваецца адна ад другой. Таўтары Гурскі збывае тую простую ісіну, што плакат застаецца заўсёды плакатам, а мастацтва — мастацтвам. І скрапты гэтага мастацтва трэба яму забавіваць, завабываць упартасцю, настойліва працаваць над кожным словам, сказам, вобразам сваіх твораў. Трэба ўпарта і настойліва вучыцца на лепшых зорах сучаснай і класічнай літаратуры.

НАШЫ ЗАДАЧЫ

Якія-ж задачы паўстаюць перад намі, творцамі беларускага мастацкага слова? Гэтыя задачы вынікаюць з агульнага стану нашай краіны, з тых валькіх задач, якія стаяць перад усім нашым народам у справе далейшага аднаўлення і развіцця гаспадаркі і культуры.

Вораг нанес неслонічыя страты савецкай радзіме. Аб гэтым гаворыць руіны нашых гарадоў і сёл, руіны акадэміі, інстытутаў і школ, фабрык і заводаў. Аб гэтым гаворыць шматлікія магільні на нашай зямлі, магільні нашых блізкіх і родных, загубленых гітлераўскімі катамі і забойцамі. Яшчэ не зарубіваўся рані зямлі, адратаванай нямецкімі танкамі і снарадамі. Яшчэ аблаваўца крыўей сэрцы многіх і многіх савецкіх людзей, якія панеслі цяжкія і незваротныя страты праз зваротны гаданнаўца фашызма. Яшчэ дрэмлюць сям-там нічымныя істэнтывы, прывітыя і разбуджаныя фашысцкім зварот у некаторых няўстойлівых сыхрых душах. Усе гэтыя з'явы, усё гэтыя факты не павінны праходзіць назаўвагу нашай літаратуры, усё яны павінны знайсці сваё пэўнае адлюстраванне на старонках мастацкіх кніг.

Савецкі народ выйшаў пераможцам з вайны. Наша Беларусь была ў гады вайны краінай класічнага партызанскага руху, якая дала ўсому свету тысячы ўзораў беспрэкладнай мужнасці, герызма, самаадданасці. Партызанскі рух вылучыў з асяроддзя савецкіх людзей дзесяткі герояў Савецкага Саюза, — легендарных імён, дзесяткі мужных партызанскіх генералаў, якія камандавалі пасобнымі злучэннямі, забяспечвалі перамогу над ворагам.

І мы з сумам канстатуем, што няма ў нас такога мастацкага твора, які-б адлюстравваў усю веліч барацьбы народа, даў-бы жывое мастацкае абгульненне ўсіх тых падзей, якія адбываліся на нашай зямлі, якія прынеслі сусветную славу свабодалюбіваму і герызанаму беларускаму народу. Стварыць такія творы — наш святы абавязак.

У сувязі з гэтым паўстае перад намі і другая задача: дапамагчы народу зафіксаваць яго герызаную барацьбу. Сярод удзеяў герызаных падзей, сярод кіраўнікоў партызанскага руху шмат людзей, якія вялі запісы, дзённікі, якія пішучы ўспаміны, якія маюць шмат чалавечых дакументаў. Дапамагчы ім літаратурна аформіць гэтыя запісы, дзённікі, успаміны і ўсе іншыя жывыя дакументы слаўнай барацьбы народа, каб зрабіць іх здымкам усёй нашай грамадскасці, каб выхоўваць на іх нашы падрастаючыя пакаленні, — гэта пачэсны і ўдзячны абавязак нашых пісьменнікаў і паэтаў, а таксама і нашых журналістаў, нашых газетчыкаў.

Гэтыя дакументы эпохі дапамогуць і будучым пакаленням зразумець, асэнсаваць усю непаўторную веліч нашых дзён. Яны дапамогуць і будучым пісьменнікам, гісторыкам, эканамістам вывучаць нашы дні, стварыць аб гэтых днях манументальныя творы, манументальныя працы.

Беларускі народ уступіў у мірны перыяд свайго жыцця. З тым-жа герызмам, з якім змагаўся ён з ворагам, ён аднаўляе цяпер свае фабрыкі і заводы, аднаўляе гарады, абдулоўвае сельскую гаспадарку, рухае наперад культуру, і пад кіраўніцтвам свайго баявога камуністычнага партыі ён з дня ў дзень дабіваецца ўсё большых і большых

НАШЫ ЗАДАЧЫ

паспехаў. У працэсе гэтай вялікай аднаўленчай працы вылучаюцца дзесяткі і сотні герояў, нараджаюцца новыя традыцыі, выкрываюцца новыя разуменні, новы характар чалавечых узаемаадносін, новыя рысы ў маральным абліччы народа-воіна, народа-працаўніка. Пашыраюцца нашы перспектывы, магчымасці; народжаны ў свой час вялікім Кастрычнікам. Навокал нас яркае, светлае жыццё, поўнае творчага імпульсу, жыццё, патхнёнае ідэямі найвялікшага генія — Сталіна, жыццё, закліканае пераўтвараць абліччы нашай краіны, да канца выйшчыць усё рэшткі і перажыткі мінулага, дзе-о яны ні былі: ці ў быту, ці ў свядомасці і псіхіцы.

Хіба можам мы, пісьменнікі, стаяць у баку ад гэтых гіганцкіх працесаў аднаўлення нашай зямлі? Хіба можам мы не бачыць іх і не прымаць ва ўсім гэтым актыўнага ўдзелу, ствараючы высока-мастацкія творы, вартыя нашай эпохі?

Перад намі тысячы і мільёны дзцей, падлеткаў і юнакоў, якія перажылі чорную ноч фашысцкай няволі. Мы абавязаны думаць і клапаціцца аб падрастаючым пакаленні, мы павінны даць яму кнігу з жыццём і хваляючым мастацкім словам; праўдзіва і цікава ра сказаць яму аб усім, што было, што ёсць і што будзе на нашай зямлі; ра сказаць аб жыцці, аб неўміручай прыгажосці яго, аб бязмежнасці чалавечай думкі, аб радзіме нашай і мужнім народзе, аб здымках яго, аб незлічэнных багаццях сусветнай культуры, аб маральна-палітычным адзінстве нашых народаў — змагароў за мір і дружбу ва ўсім свеце.

Прашло ўжо больш года, як паветра нашай радзімы ачышчана ад атрутнага дыхання фашызма, які канчаткова разгромлены. Але яго недабныя рэшткі, яго таяння і яўныя наступствы яшчэ спрабуюць сям-там варушыцца, сям-там атручваю паветра зямлі, сеюць варожасць і недавер паміж народамі, перашкаджаюць народам выкарыстаць магчымасці, здымачы перамогай. Свабодалюбівы народ змагаюцца супраць гэтых недабных фашызма, яны аб'ядноўваюцца для ліквідацыі і папярэджання ўсіх магчымасцей узнікнення новых войнаў. Беларускі народ прымае актыўны ўдзел у гэтых высокародных намаганнях, яго голас мы чуюм на міжнародных канферэнцыях.

Ці не наш абавязак — расказаць аб усім гэтым?
Мы стамі наперадні выбраў у Вярхоўны Совет СССР. Гэта падзея мае выключнае палітычнае значэнне ў жыцці нашай радзімы. Яна гаворыць нам аб уздыме савецкага дэмакратызма, што заклікае мільёны людзей да ўдзелу ў дзяржаўным жыцці.

Наш пісьменнічкі абавязак — актыўна ўключыцца ў прадвыбарчую кампанію, і непасрэдным удзелам у якасці агітатора, ці мастацкім словам дапамагчы яе паспяховаму правядзенню.

Перад намі стаяць цэлы рад і другіх задач. Мы павінны асабліва клапаціцца аб культуры нашай мовы. «Ад мастацкага твора, які ставіць сваёй мэтай выяўляць захаваны ў фактах гэтай сацыяльнага жыцця ва ўсёй яго значнасці, паўнаце і яснасці, патрабуецца ясная, дакладная мова, дасканалая адабраныя словы. Менавіта, такой мовай пісалі «класікі», выпрацоўваючы яе паступова, на працягу стагоддзяў. Гэта

сапраўдна літаратурная мова, і хаця яе чэрпаў з разгаворнай мовы працоўных мас, яна рэзка адрозніваецца ад свайго першакрыніцы, таму што, выяўляючы аспэцыйна, яна адкідае з разгаворнай стыхі ўсе выпадковае, часовае і нястаалае, капрызнае, фантастычна скажонае; пісаў у свой час вялікі Горкі. А колькі ў нас твораў, напісаных беднай, часам нехайнай шрай мовай, якая нагадвае сухія пратаколы, ці мову людзей, што толькі-толькі навучыліся пісаць, а таму з вялікімі цяжкасцямі перадаюць праслова свае думкі. Тут трэба сказаць і аб барацьбе за чыстату мовы, за выгнанне з яе ўсіх архайчных рэшткіх, мисювых, не тыповых слоў, а таксама слоў, некрытычна ўнесеных з чужых моў. Зразумела, што гэтая барацьба за культуру і за чыстату нашай мовы не павінна прыводзіць да яе збыднення, да звужэння магчымасцей яе натуральнага росту, да выхалашчвання індывідуальных асаблівасцей і адценняў лексікона кожнага пісьменніка і паэта.

Вялікія задачы стаяць перад намі ў справе выяўлення і падрыхтоўкі мастацкіх кадраў, у наладжванні работы з пачынаючымі пісьменнікамі і паэтамі. У нас тут амаль што нічога не зроблена. Яшчэ да гэтага часу няма пры Саюзе нават габінета маладога аўтара, які існаваў да вайны, а ўся кансультацыйная пачынаючых аўтараў праводзіцца толькі адным чалавекам.

Задачы кансультацыі і сістэматычнай вучобы маладых аўтараў мы павінны ўскласці на рэдакцыі нашых часопісаў і газет — яны павінны быць цэнтрамі ўсебаковай працы з маладымі аўтарам.

Восць якія першачарговія задачы стаяць перад нашымі пісьменнікамі і паэтамі. З гэтымі задачамі яны, безумоўна, справяцца, калі будуць працаваць і тварыць у нашы дні з той-жа энергіяй і тым-жа энтузіязмам, з якім працавалі яны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Усе сілы і ўсе здольнасці павінны яны аддаць справе аднаўлення нашай краіны, стварэнню такіх высокамастацкіх твораў, у якіх знойдзе яркае і праўдзівае адлюстраванне велізарны вопыт нашага народа-воіна, народа-будаўніка; стварэнню такіх твораў, якія будуць вартыя нашай слаўнай радзімы, вартыя ідэй і спраў вялікага генія Сталіна.

СЯБРОЎСКІЯ ШАРЖЫ

мастакоў Д. Красільнікава і А. Волкава.

«Дала мне каралева ліст, дала мне каравель... Яшчэ не веру я, але быў подпіс Ізабелы».

ПІМЕН ПАНЧАНКА

«...Каўшом серабрыстым Вялікай Мядзведзіцы Паўмора зачэрпну і ў Пішчыну выплесну».

Дрэнны канцэрт

У нашых газетах пісалася ўжо аб незадавальняючай рабоце Беларускай Філармоніі, аб нізкай якасці некаторых яе канцэртаў. Лішнім доказам гэтаму быў канцэрт, дадзены для ўдзельнікаў пашыранага Пленума Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі 27 снежня.

Праўда, кірэўнікі Філармоніі вылучылі добрых спевакоў, танцораў, скрыпача.

Але затое, што за рэпертуар? Побач з двума, трыма класічнымі і адной народнай беларускай песняй нізкакасячымі рамаясы і слабыя творы некаторых кампазітараў. У праграме канцэрта не было ніякага сэнсу, усё было выпадковым і дрэнна падрыхтавана. Не веры-

леся, што ў Філармоніі ёсць мастацкі кіраўнік.

Нарэшце, здзіўляюць адносіны Філармоніі да выканання сваіх абавязкаў. З 18 нумараў, якія Філармонія абмяла даць у гэтым канцэрте, толькі 3—4 аказаліся тымі, якія пазначаны ва ўмове. Астатнія — запампаны, бо ніхто з салістаў загадаў, відзець, не быў папярэджаны, што ён будзе выконваць.

Названыя ва ўмове народная артыстка Нікалаева і засл. артысты Лапіні і Дрэчын, наогул, не выступалі.

Такія адносіны Філармоніі да арганізацыі важнейшага канцэрта неспрыячы.

Смерць амерыканскага пісьменніка Драйзера

Нью-Йорк, 29 снежня (ТАСС). Як паведаваў «Асошэйтэд Прэс», ва ўзросце 74 год памёр вядомы амерыканскі пісьменнік Тэадор Драйзер. Драйзер нядаўна закончыў два новыя раманы, адзін з якіх называецца «Апора». Вы-

даць раманы меркавалі ў сакавіку. Гэта — першыя раманы Драйзера, напісаныя ім пасля 20-гадовага перапынку. Драйзер актыўна ўдзельнічаў у руху пакараным на ўмацаванне савецка-амерыканскай дружбы.

БЕСПРЫНЦЫПОВАСЦЬ НЕКАТОРЫХ КРЫТЫКАЎ

Які-ж здарылася, што слабая творы Гурскага абдыдзены нашай крытыкай? Аб гэтых творах шмат гаворыць нашы таварышы, творы сталі ўжо сапраўды «притчей во языцех», але-ж нішто не паспрабаваў па-сапраўднаму, добрасумленна, пакрытыкаваць гэтыя творы, параіць аўтару шляхі і спосабы да палешання свае творчае працы, проста параіць яму больш уважліва пасядзець над творам, апрацаваць яго як след. Некаторыя крытыкі загубілі, што яны не крытыкуюць і не хочуць крытыкаваць Гурскага, каб не псаваць добрасудескіх адносін з ім, як з рэдактарам часопіса. Далея такіх запіў іспі ўжо больш некуды, і гэты лішні доказ таго, якая слабая і непрынычывая ў нас крытыка. Добры крытычны артыкул, у якім-бы добрасумленна, аб'ектыўна, з усёй большавіцкай прынычывасцю аналізаваў той ці іншы твор, яго ідэйны змест, мастацкая структура, стыльвая асаблівасці, — такі артыкул у нас — даволі рэдкі госяць. І пішучы яго звычайна не нашы крытыкі і літаратуразнаўцы, а самі пісьменнікі і паэты. Што яны бяруцца часам за крытыку — гэта вельмі добра. Будзе яшчэ лепей, калі мы агуль-

нымі пісьменнічкімі намаганнямі выведзем нашу крытыку з таго стану пасіўнасці, бяззубасці, бесправасветнай шрасці і бездапаможнасці, у якім яна анахадзіцца сёння. Час нашым крытыкам пісаць свае артыкулы з тым-жа натхненнем, з той-жа ўнутранай усхчалеванасцю, з той эмацыянальнай прыўзнятасцю, з якой лепшыя паэты пішучы свае творы. Трэба выганяць з часопісаў і газет шэрыя, убогія агляды і рэцэнзіі, якія не маюць ні твару, ні жывога дыхання, якія займаюцца толькі халоднай канстатацыяй літаратурных фактаў, пералікам старонак у кнізе, не заўсёды ўдалым пераказам яе зместу. Крытыка павінна быць бізлітаснай да кожнага слабага твора, да кожнага недахопу ў нашай літаратуры. І будучы бізлітаснай, яна ў той-жа час павінна ставіць перад сабой задачу аказання дзейнай сяброўскай дапамогі кожнаму аўтару. Калі не будзе гэтага, мы будзем запавяняць наш кніжны рынак макулатурай, прывіваць чытачу дрэнныя літаратурныя густы, даваць скажонае ўяўленне аб рэчаіснасці і аб мінулым. А самі мы, пісьменнікі, не здолеем выканаць аднаго патрабавання да літаратуры, аб якім гаварыў у свой час Уладзімер Ільіч Ленін, а іменна — «быць тропікі наперадзе» чытача.

НОВЫЯ ТВОРЫ ДРАМАТУРГАЎ

У гэтым дакладзе я амаль што не гаварыў аб драматургіі, ёй будзе прысвечана тут спецыяльнае выступленне. Беларускімі драматургамі напісаны за гады вайны рад п'есаў. Найбольш улаўнымі з тых, якія пастаўлены на сцэне, я лічу п'есы Крапіва, Куцара, Вольскага. Я не спыняюся на гэтых п'есах, бо аб іх шмат ужо пісалася ў нашым друку. За апошні час напісаны новыя гістарычныя п'есы: «Георгі Скарына» Клімковіча, «Машэка» Вольскага. Рамановіч напісаў п'есу з партызанскага жыцця «Таварыш Андрэй». П'еса Клімковіча, якая па задуме аўтара з'яўляецца першай часткай трылогіі аб Скарыне, цікавая ўжо дакладным выгучышнем тых умоў і абставін, у якіх жыў і працаваў буйнейшы асветнік беларускага народа. Аўтарам створана цікавыя вобразы, якія запамінаюцца, яркія характары, каларытныя сцэны. У п'есе шмат пазнавальнага матэрыяла, які ўскрашае перад чытачом

цікавыя старонкі з мінулага нашай краіны.

Цікавая па задуме п'еса Вольскага «Машэка», у аснову якой узята адно з народных паданняў. У п'есе мы сустракаемся з фальклорным матэрыялам, народнымі песнямі, старажытнымі звычхамі.

Я не бяруся меркаваць аб сцэнічных вартасцях абедзвух гэтых п'есаў, аб гэтым скажуць нам спецыялісты тэатральнага мастацтва.

За гады вайны была пастаўлена опера арыгінальна беларускага опера «Алесь», лібрэта для якой напісаў Пятрусь Броўка. Лібрэта для рада новых опер пішучы Пятро Глебка, Міхась Клімковіч, Віталі Вольскі і другія.

ФЕЛЬЕТОН

У ноч пад Новы Год

Стары 1945 год збіраўся ў Гісторыю. Перад тым, як канчаткова адыйці ў нябыт, ён рашыў зайсці да паэтаў і пісьменнікаў і ўзяць у іх усё вартэе гісторыі, што стварылі яны за мінулы год. Ускінуўшы на плечы вялікую пустую кайстру, стары пачаў з Якуба Коласа.

— Ну, браце Якубе, чым парадуюш старога?

— А браточка ты мой, няма чым хваліцца ў гэтым годзе...

— Шкада, а Гісторыя ў першую чаргу запытае ў мяне пра цябе.

— А, дык нішто. Гісторыя на мяне гневацца не будзе. Кожны год, хвала богу, яна мела ад мяне сёе-тое. І яшчэ будзе мець. Ну, а ты, братка, прабач, што не адзначыў цябе ў гісторыі большым, што паспеў зрабіць. З будучым годам я абавязкова дашлю на твой адрас сваю запавычанасць... — А пакуль вазьмі з сабой... — Якуб Колас кінуў у кайстру старога года пакунак сваіх твораў за 1945 год.

На развітанні выпілі па чарцы. Стары год пажадаў Якубу Коласу сустраць яшчэ многа-многа новых год і гораца, па-сяброўску, развітаўся з паэтам.

Да Міхася Лынькова етары год стучаць доўга і настойліва. Міхась Лынькоў чамусьці не ўпускаў да сябе старога, калі даведзўся, па што ён прышоў. Але стары быў упарты. Ён сілком уварваўся да пісьменніка і паставіў пытанне рубам:

— Дык што-ж ты, браце, зрабіў за

мінулы год? З чым я пакажуся ад цябе на вочы Гісторыі?!

— Што-ж я напісаў для Гісторыі за мінулы год? — разгублена спытаў самаго сабе Міхась і пачаў доўга чухаць патлышчу. Потым, пашукаўшы нешта на сваім сталі, ён выцягнуў з папкі аднатомнік загадаў і пратаколаў па Саюзу пісьменнікаў.

Стары незадаволен пакурыў галавой.

— Для Гісторыі гэта не трэба...

— Таму можа вось гэта падыйдзе? Міхась падаў «Падарожжа ў Амерыку». Стары пагартаў кніжачку і, сцяўшы зубы, кінуў у кайстру.

— А яшчэ?

— А яшчэ магу прапанаваць «Шляхамі вайны»...

— І усё?

— Усё. — Стары злосна засоп.

— Май на ўвазе, браце Міхал, Гісторыя запіша табе творчы прагул у мінулым годзе... Каму-каму, а табе нельга дараваць гэту нядоімку перад Гісторыяй!...

Але сэрца старога нарэшце ўзрадавалася, калі ён зайшоў да Ільі Гурскага. У таго пасярод хаты ўжо ляжалі два цоці спакваных для пасылкі Гісторыі апавяданняў, апавесцяў і п'есаў. Стары аж злякніўся.

— І гэта усё для Гісторыі?!

— Не, для «Беларусі»... — спакойна адказаў Ільі, дапісваючы чарговы апавяданне.

— Для Гісторыі, кажучы, гэта не трэба...

Стары з ім не спрачаўся. Ён моўкі развітаўся з Ільі і пайшоў далей. Сёе-тое ён выбраў у Алесь Стаховіча, Усевалода Краўчанкі, узяў што-кольвек у маладых празаікаў,